

ZAPISNIK

sa 58. sjednice Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje Skupštine Crne Gore, održane 2. decembra 2019. godine

Sjednica Odbora je počela u 11 sati i 30 minuta.

Sjednicom Odbora je predsjedavao dr Suad Numanović, predsjednik Odbora.

Sjednici Odbora su prisustvovali poslanici, članovi/ce Odbora: dr Halil Duković, Maja Bakrač, dr Nedžad Drešević, Nada Nenezić, doc. dr Draginja Vuksanović Stanković i dr Vera Bulatović.

Sjednici Odbora nije prisustvovao poslanik, član Odbora mr Boris Mugoša.

Sjednici Odbora je, u skladu sa članom 65 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovao poslanik Andrija Popović, kao zamjena poslanika mr Borisa Mugoše.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovala sljedeća lica: Ibrahim Smailović, generalni direktor Direktorata za građansko zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde, Goran Kušević, generalni direktor Direktorata za socijalno staranje i dječiju zaštitu, Vesna Cimbalević, samostalna savjetnica u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Milanka Baković, generalna direktorica Direktorata za građanska stanja i lične isprave, Marina Vujačić, izvršna direktorica NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“, Milenko Vojičić, iz NVO „Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore“.

Na osnovu člana 55 Poslovnika Skupštine Crne Gore, sjednici su prisustvovali i poslanice Jovanka Lalić i Anka Vukićević.

Rad sjednice pratili su akreditovani mediji.

Za sjednicu je predložen i jednoglasno usvojen sljedeći

DNEVNI RED:

Konsultativno saslušanje Zorana Pažina, potpredsjednika Vlade i ministra pravde i Kemala Purišića, ministra rada i socijalnog staranja, na temu „Oduzimanje i vraćanje poslovne sposobnosti”

Nakon usvajanja dnevnog reda, **dr Suad Numanović predsjednik Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje**, je u uvodnom izlaganju, kazao da je cilj rasprave doprinos sveukupnom sagledavanju oduzimanja i vraćanja poslovne sposobnosti i podsjetio da se današnja sjednica Odbora održava u susret 3. decembru, Međunarodnom danu osoba sa invaliditetom i da, i na ovaj način, Odbor daje doprinos njegovom obilježavanju. Dr Suad Numanović je podsjetio da je oduzimanje i vraćanje poslovne sposobnosti, regulisano Porodičnim zakonom i Zakonom o vanparničnom postupku. Istakao je da je Crna Gora potpisala i Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom i Opcioni protokol o pravima osoba sa invaliditetom 2009. godine. S tim u vezi, članom 12 ove Konvencije, koji se odnosi na ravnopravnost pred zakonom, propisano je da osobe sa invaliditetom uživaju poslovnu sposobnost kao i druga lica u svim oblastima. Takođe, podsjetio je i da je, Ustavom Crne Gore, propisana ravnopravnost pred zakonom, bez obzira na bilo kakvu posebnost ili lično svojstvo, zatim pravo svih na jednaku zaštitu svojih prava i sloboda. Garantovano je pravo na pravni lijek i jemči se pravo svih na pravnu pomoć. Time je država obezbijedila da i osobe sa invaliditetom imaju ravnopravnu osnovu i da budu priznate pred zakonom, kao i druga lica. Ukazao je i na značaj poslovne sposobnosti kao pravnog koncepta i, s tim u vezi, rekao da poslovna sposobnost predstavlja svojstvo osobe da svojom vlastitom aktivnošću, odnosno izražavanjem volje, stiče prava i obaveze. Dakle, ona je preduslov za ostvarivanje svih ličnih prava. Bez poslovne sposobnosti, pojedinac ne može samostalno da upravlja svojim životom. Samostalno upravljanje podrazumijeva donošenje odluka o raznim pitanjima u svakodnevnom životu kojima, osoba svojim potpisom, daje pravnu snagu. Osoba lišena poslovne sposobnosti stavlja se pod starateljstvo. Predsjednik Odbora je naveo da, prema Porodičnom zakonu, država starateljstvom pruža zaštitu djeci koja nijesu pod roditeljskim staranjem i punoljetnim licima koja nijesu sposobna ili koja nijesu u mogućnosti da se sama staraju o svojoj ličnosti, pravima i interesima. Poslove starateljstva vrši Centar za socijalni rad (organ starateljstva). Predsjednik Odbora je podsjetio i da je Skupština Crne Gore na Drugoj sjednici Drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja, koja je održana 22. novembra 2019. godine, usvojila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku. Izmjenama i dopunama ovog zakona pristupilo se radi obezbjeđivanja dodatnih procesnih garancija za zaštitu prava i interesa lica prema kojima je pokrenut postupak za oduzimanje poslovne sposobnosti. Predsjednik Odbora je podsjetio da, shodno zakonu, vještak medicinske struke odgovarajuće specijalnosti daje nalaz i mišljenje o duševnom stanju i sposobnostima za rasuđivanje lica prema kome se vodi postupak za oduzimanje poslovne sposobnosti. Ukazao je da zakonska mogućnost za vraćanje poslovne sposobnosti podrazumijeva prestanak razloga zbog kojih je došlo do oduzimanja poslovne sposobnosti. Takođe, podsjetio je i da sud odlučuje o produženju i prestanku produženog roditeljskog prava poslije punoljetstva djeteta, kada za to postoje zakonom određeni razlozi.

Poslije uvodnog izlaganja predsjednika Odbora, otvorena je diskusija.

Ibrahim Smailović, generalni direktor Direktorata za građansko zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde, informisao je prisutne o svim aktivnostima koje je Ministarstvo pravde preduzelo u cilju unapređenja prava osoba sa invaliditetom. Smailović je podsjetio na normativne akte kojima su garantovana prava osobama sa invaliditetom, a koji su u granicama nadležnosti Ministarstva pravde. Takođe, ukazao je na dvije značajne novine koje sadrži Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku, kojima su obezbijedene dodatne procesne garancije za lica prema kojima je pokrenut postupak za oduzimanje poslovne sposobnosti. Smailović je rekao da je prva važna novina, to što smo prilikom predlaganja ovog zakona, pošli od pretpostavke, koja je nužna, da bi institut oduzimanja poslovne sposobnosti primijenili samo na ona lica, kod kojih, zbog njihovog zdravstvenog stanja, postoji potreba za oduzimanjem poslovne sposobnosti. Istakao je da je posebno važan neposredan uvid u stanje zdravlja, od strane sudije koji vodi taj postupak, u prisustvu vještaka. Smatra da su se, ovim zakonskim rješenjem, dodatno unaprijedila prava osoba prema kojima se pokreće ova vrsta postupka, jer se onemogućava svaka potencijalna zloupotreba koja se može desiti u postupku. Druga, posebno važna novina je ta što je ovim zakonom propisano periodično preispitivanje odluka o oduzimanju poslovne sposobnosti, takozvana revizija pravosnažnih odluka. Smailović je rekao da su, u saradnji sa NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“, predložili rješenje, da se revizija odluka koje se odnose na djelimično oduzimanje poslovne sposobnosti, vrši u roku koji ne može biti duži od tri godine, a kada je u pitanju revizija odluka koje se odnose na potpuno oduzimanje poslovne sposobnosti, onda u roku koji ne može biti duži od pet godina. Istakao je da je ovo gornja granica roka i da se revizija ovih odluka može vršiti na zahtjev zainteresovanih lica iz člana 30 Zakona o vanparničnom postupku. Naglasio je da se sve odluke, koje su pravosnažne na dan stupanja na snagu ovog zakona, moraju ispitati u roku ne dužem od 24 mjeseca, od dana stupanja na snagu ovog zakona. Pored normativnih aktivnosti, Smailović je, kroz diskusiju, istakao i značaj saradnje koju, kroz različite oblike, ostvaruju Ministarstvo pravde i udruženja koja se bave zaštitom lica sa invaliditetom.

Goran Kuševija, generalni direktor Direktorata za socijalno staranje i dječiju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, na početku diskusije, kazao je da su uslovi za lišenje poslovne sposobnosti, kao i uloga centara za socijalni rad, propisani Porodičnim zakonom, kao i da je uloga organa starateljstva, veoma značajna i višestruka u postupku oduzimanja poslovne sposobnosti. Centar može da pokrene postupak za oduzimanje poslovne sposobnosti, kao i postupak za preispitivanje poslovne sposobnosti. Takođe, centar postavlja staratelja, licima kojima je odlukom suda djelimično ili potpuno oduzeta poslovna sposobnost, i dužan je da vodi evidenciju i dokumentaciju o licima koja su stavljena pod starateljstvo, preduzima mjere i štiti imovinu šticenika. Kuševija je rekao da je, shodno zakonu i Strategiji sistema razvoja socijalne i dječije zaštite, kao posebna mjera, predviđeno da su centri za socijalni rad u obavezi da pokrenu postupak preispitivanja oduzete poslovne sposobnosti. Govoreći o iskustvima preispitivanja oduzete poslovne sposobnosti, Kuševija je naveo primjer „Komanskog mosta“, i iznio podatak da je, u toj ustanovi, pokrenuto 115 postupaka za preispitivanje poslovne sposobnosti, a da je Sud za

jednog korisnika vratio poslovnu sposobnost. Kušević je naglasio da Ministarstvo rada i socijalnog staranja koordinira izradom Akcionog plana za realizaciju preporuka Komiteta Ujedinjenih nacija za prava osoba sa invaliditetom i da će se posebno posvetiti preporuci, koja se odnosi na lišenje poslovne sposobnosti.

Milanka Baković, generalna direktorica Direktorata za građanska stanja i lične isprave u Ministarstvu unutrašnjih poslova, kazala je da se oduzimanje potpune poslovne sposobnosti, kao i stavljanje lica pod starateljstvo, evidentira u Centralnom registru stanovništva, odnosno Matičnom registru rođenih, shodno rješenju nadležnog suda, odnosno organa starateljstva. Baković je saopštila statističke podatke, da je u Centralnom registru stanovništva evidentirano da je 858 lica potpuno lišeno poslovne sposobnosti, kao i da su 1033 lica stavljena pod starateljstvo. Takođe, za 103 lica evidentiran je prestanak starateljstva. Baković je kazala da se navedeni podaci odnose na period od 1. januara 2010. godine, kada je Ministarstvo unutrašnjih poslova preuzelo vođenje matičnih registara, do 29. novembra 2019. godine.

Marina Vujačić, izvršna direktorica NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“, na početku diskusije, zahvalila se Odboru na inicijativi, posebno zbog činjenice što je tema oduzimanje i vraćanje poslovne sposobnosti u vrhu tema koje se tiču prava osoba sa invaliditetom, kao i pitanje deinstitutionalizacije. Vujačić je podsjetila na važeće zakonodavstvo kojim je regulisana ova oblast i ukazala na brojne, životne probleme sa kojima se suočavaju lica sa invaliditetom, od onog momenta kada im je oduzeta poslovna sposobnost, i potpuna i djelimična. Iskazala je uvjerenje da će, kada počne da se primjenjuje Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku, biti bolje regulisana ova pitanja. Takođe, pohvalila je Ministarstvo pravde i Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu, jer su prihvatili sugestije NVO „Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore“, koje su se odnosile na izmjene i dopune Zakona o vanparničnom postupku. Smatra da sistem mora da nađe mehanizme da potpuno ukine režim oduzimanja poslovne sposobnosti samo na osnovu invaliditeta. Vujačić je kazala da to ne znači da taj režim ne treba da postoji, i predložila da se, kao prelazno rješenje, primjenjuje samo u izuzetnim situacijama, kada drugo rješenje ne postoji. U diskusiji je izrazila žaljenje, zašto ni ove godine nije organizovana sjednica Skupštine Crne Gore, povodom 3. decembra, Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom, kojoj bi prisustvovala i osobe sa invaliditetom.

Doc.dr Draginja Vuksanović Stanković, članica Odbora, na početku diskusije je rekla da smatra da je prvo trebalo održati konsultativno saslušanje, pa onda glasati o Predlogu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku, u Skupštini. Ukazala je na značaj i ozbiljnost tematike lišenja i vraćanja poslovne sposobnosti, koja može da ima vrlo opasne posljedice. Ocijenila je da u Zakonu o vanparničnom postupku nije dovoljno razrađeno pitanje djelimičnog oduzimanja poslovne sposobnosti. Naglasila je da u ovom zakonu nema mjesta za osobe sa invaliditetom, osim ako sa tim invaliditetom nije vezana duševna bolest ili duševna zaostalost. Ocijenila je da se Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku to pitanje trebalo preciznije regulisati.

Maja Bakrač, članica Odbora, ocijenila je da je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku unaprijeđeno postojeće zakonsko rješenje, kojim je regulisana oblast oduzimanja i vraćanja poslovne sposobnosti. Poslanica Bakrač je postavila pitanje kada se očekuje izrada Akcionog plana za realizaciju preporuka Komiteta Ujedinjenih nacija za prava osoba sa invaliditetom. U diskusiji je pitala da li će predstavnici zaduženih resora imati pristup elektronskoj bazi podataka, kako bi izvještavali o realizovanim aktivnostima iz svoje nadležnosti. Naglašavajući važnost vođenja evidencije, poslanica je bila zainteresovana da li je evidencija Ministarstva unutrašnjih poslova dostupna Ministarstvu rada i socijalnog staranja i kako se vrši komunikacija u tom dijelu, kada je evidencija u pitanju. Poslanica Bakrač je izrazila nadu da će, u narednom periodu, uz zalaganje Odbora za zdravlje, rad i socijalno staranje, biti organizovano plenarno zasijedanje povodom 3. decembra, Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom.

Poslanica Jovanka Laličić, naglasila je važnost saradnje sa civilnim sektorom i osvrnula se na period do usvajanja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku, kada je Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu saradivao sa predstavnicima NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“, vezano za ovu problematiku. Poslanica Laličić je kazala da je, nakon intervencije NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“, ovaj zakon dobio na kvalitetu. Naglasila je da je Zakon o vanparničnom postupku procesni zakon, koji tretira problematiku oduzimanja poslovne sposobnosti i istakla je da je oduzimanje poslovne sposobnosti veoma osjetljiv institut, koji zahtijeva multidisciplinarni pristup. Smatra da je značajno voditi registar na jednom mjestu i da on treba da bude dostupan svim akterima u ovom složenom procesu.

Ibrahim Smailović, generalni direktor Direktorata za građansko zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde, u odgovoru na pitanje poslanice Vuksanović Stanković, rekao je da je oduzimanje i vraćanje poslovne sposobnosti izuzetno osjetljivo pitanje i da primjeni ovog instituta moramo pristupiti samo u slučajevima kada za tim ima potrebe. Naveo je, da se ni jednoj osobi neće oduzeti poslovna sposobnost, ukoliko je moguće primijeniti bilo koji drugi institut koji ima manje posljedice za onoga kome se oduzima poslovna sposobnost. Naglasio je da je cilj izmjena i dopuna Zakona o vanparničnom postupku stvaranje dodatnih procesnih garancija i dodao da je prepoznata potreba da sud, prilikom donošenja odluke o djelimičnom oduzimanju poslovne sposobnosti, navede u svakoj odluci, koju vrstu poslova lice, kojem je oduzeta djelimična poslovna sposobnost, može preduzimati, a sa ciljem zaštite njegovih prava i interesa i prava i interesa drugih lica. Imajući u vidu rješenja sadržana u Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom, Smailović smatra da, najprije, treba stvoriti sve preduslove da bi se zamjensko odlučivanje zamijenilo odlučivanjem uz podršku.

U odgovoru na pitanje poslanice Bakrač, vezano za značaj evidencije lica kojima je oduzeta poslovna sposobnost, sa aspekta nadležnosti Ministarstva pravde, Smailović je podsjetio da je u toku izrada informacionog sistema pravosuđa u Crnoj Gori i da će taj informacioni sistem moći da prepozna sve odluke o oduzimanju poslovne sposobnosti, kako bi i sudu bilo omogućeno da redovno prati pravosnažne odluke o oduzimanju

poslovne sposobnosti, bilo potpuno ili djelimično, i kako bi sud u potpunosti mogao da prati ovaj rok od tri odnosno pet godina, koji je propisan kao obavezan, u kojem se mora izvršiti revizija pravosnažnih odluka.

Marina Vujačić, izvršna direktorica NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“, naglasila je značaj Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, i poručila da invaliditet i zdravstveno stanje nijesu sinonimi, jer invaliditet nije bolest. Navela je, da je jednim rješenjem za više lica oduzeta poslovna sposobnost da bi bili smješteni u „Komanskom mostu“. U diskusiji je postavila pitanje Ministarstvu rada i socijalnog staranja, da li je osoba, kojoj je vraćena poslovna sposobnost, izmještena iz „Komanskog mosta“ i da li su joj obezbijedeni sistemi podrške da bi mogla samostalno da odlučuje.

Milenko Vojičić, iz NVO „Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore“, govorio je o posljedicama za lica kojima je, potpuno i djelimično, oduzeta poslovna sposobnost.

Doc.dr Draginja Vuksanović Stanković, članica Odbora, istakla je da, shodno pravnoj teoriji, osobe sa invaliditetom, ne treba da budu predmet potpunog, kao ni djelimičnog lišenja poslovne sposobnosti. Smatra da određeni dio ove problematike nije do kraja regulisan. U diskusiji je izrazila sumnju da može doći do zloupotrebe kod osoba sa invaliditetom, da se može desiti da im neko oduzme poslovnu sposobnost, a da nije u pravu po tom pitanju.

Ibrahim Smailović, generalni direktor Direktorata za građansko zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde, rekao je da je suština cijele priče da se ni jednom licu ne oduzima poslovna sposobnost zato što ima invaliditet i da takvu terminologiju ne poznaju ni Zakon o vanparničnom postupku, ni Porodični zakon.

Goran Kuševija, generalni direktor Direktorata za socijalno staranje i dječiju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, u odgovoru na pitanje poslanice Bakrač, rekao je da su dobili 67 zapažanja Komiteta Ujedinjenih nacija za prava osoba sa invaliditetom, koja su uvrstili u Akcioni plan za realizaciju preporuka i formirali radnu grupu, koja je sastavljena od predstavnika nevladinog sektora i predstavnika svih relevantnih institucija na koje se te preporuke odnose. Kazao je da je jedna od aktivnosti stvaranje jedinstvene, elektronske baze podataka, u okviru koje će, lica zadužena za određene preporuke imati svoju šifru i moći da unose podatke elektronskim putem.

U odgovoru na pitanje Marine Vujačić, izvršne direktorice NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“, vezano za lica iz „Komanskog mosta“, Kuševija je saopštio da nije upoznat da postoje kolektivna rješenja o lišenju poslovne sposobnosti i istakao da se za svako lice vodio poseban postupak, i da je pojedinačno za svakoga kompletirana posebna dokumentacija koja je dostavljena sudu. Naveo je da je i u pravilnicima za „Komanski most“ naznačeno da se prilaže rješenje o lišenju poslovne sposobnosti i da se to odnosi na ona lica koja su lišena poslovne sposobnosti. Što se tiče daljih aktivnosti, predložio je da se, uz podršku lokalnih samouprava, obezbijedi prostor za izgradnju

stambenih jedinica, za takozvano stanovanje uz podršku tih lica, jer je to najbolji način da pristupimo procesu deinstitutionalizacije.

Nada Nenezić, članica Odbora, dala je podršku predstavnicima NVO „Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore“, i poručila da nastave da se bore za unapređenje prava osoba sa invaliditetom.

Zaključujući sjednicu, **predsjednik Odbora dr Suad Numanović**, dodao je da, zakonsku regulativu, koja se odnosi na oblast oduzimanja i vraćanja poslobne sposobnosti, treba i dalje unapređivati. U tom cilju, Odbor je dao podršku daljem dijalogu civilnog sektora i nadležnih institucija.

Sjednica je završena u 13 sati i 15 minuta.

**Sekretarka Sekretarijata Odbora
za zdravstvo, rad i socijalno staranje**
Snežana Kaluđerović

**Predsjednik Odbora za zdravstvo,
rad i socijalno staranje**
Dr Suad Numanović